

Kliimamuutus ja energeetika

Kas ja miks toetate/ei toeta Eesti Energia uue põlevkiviõlithase rajamist?

Keskerakond - Toetame uue põlevkiviõlithase rajamist, sest põlevkivist õli tootmine on efektiivsem ning väiksema CO2 heitega, kui elektrienergia tootmine.

Reformierakond - Keit Pentus: Selle uue väidetava põlevkiviõlithase ehitamise plaaniga on lood väga segased. On selline kindel ja selge plaan üldse kellelgi? On keegi kuulnud, mida see täpselt endast kujutab? Teada on, et valitsus põhjendas sellega Eesti Energiale rahasüsti andmist. Et see rahalaev pandi Eesti Energiale teele just uue põlevkiviõlithase rajamise ettekäändel, paistis ettevõttele endalegi tulevat üllatusena. Ei ole päris kindel, kas üldse ongi mingit läbimõeldud investeringukava või otsis valitsus raha eraldamiseks lihtsalt sellise kehva põhjuse. Mõistlik eraettevõtte omanik ju nii ei käituks – et viskame aga 100 miljonit uksest sisse ja pole meie asi, mis või kas sellega tehakse.

Aga muidugi paistab kaugelt, et Eesti Energia kihk riigiettevõttena oma tegevust järjest laiendada seal, kus eraturg toimib ja toimetab, muudkui kasvab. Arvan, et tegelikult on riigiettevõtte omanikul vaja põhjalikumalt võtta ette ja vaadata, kas ja mida Eesti Energia kliendid-tarbijad kõigist nendest uljatest mõtetest võidavad. Otsustamine suurte ja oluliste investeringute üle saab ja peabki olema valitsuse liikmete töö valitsuse laua taga.

SDE - Teades, et valdav osa põlevkivielektri jaamade tööressursist on lähiaastail ammendumas, jäävad põlevkivi suurimaks kasutajaks õlithased, mida plaanivad juurde ehitada nii VKG kui EE. Põlevkivi kasutamist üleöö lõpetada ei saa, riskimata suurte sotsiaalmajanduslike probleemidega Ida-Virumaal. Üleminekuraskuste leevendamiseks tuleb põlevkivi ressursi- ja saastetasudest laekuvaid vahendeid kasutada Ida-Virumaa arengu toetamiseks. Uued põlevkiviõlithased on ka efektiivsemad ja vähem saastavad kui vanad. Arvestades 2050. aastaks seatud siseriiklikke ja rahvusvahelisi eesmärke on tõenäoline, et ühel hetkel enne seda muutub kütteõli tootmine majanduslikult mõttetuks, küll aga võib muu põlevkivikeemia (fenoolid jne) leida rakendust. Eesti Energia peab arvestama oma investeringuid tehes selle perspektiiviga, aga sobiva äriplaani puhul oleme valmis uue tehase rajamist toetama enne 2030. aastat.

Isamaa - Toetame uue põlevkiviõlithase rajamist, kui suudame täita keskkonnanorme ja riigina võetud rahvusvahelisi kohustusi. Uus tehas looks tõhusama ekspordivõimekuse ja seeläbi panustaksime Eesti sisemajandusliku kogutoodangu kasvu.

EKRE - Ei toeta, põlevkivi kaevandamine on liiga keskkonnakoormav. Eesti ei peaks ennast positsioneerima volatiilsele vedelkütuste turule.

Vabaerakond – ei vastanud

Erakond Eestimaa Rohelised - Erakond Eestimaa Rohelised ei toeta Eesti suurima ökoloogilise häbipleki - põlevkivi küsimuse laiendamist mistahes kujul. Uue tehase rajamine või kaevanduste avamine Lüganusel ja Puhatul (kaitseala kõrval!) on meie jaoks väga häirivad. Põlevkivi kaevandamise kiire vähendamine ja üleminekuajaga täielik lõpetamine on prioriteetid, millega uued investeeringud põlevkivisektorisse on karjuvas vastuolus. Süüdistame selles peaasjalikult sotsiaaldemokraate.

Vastandame ennast põlevkivi kaevandamise jätkumisele ja laienemisele, kuna see on väärtuskonfliktis ülemaailmse rohelise liikumise prioriteetide ning Pariisi kliimaleppega, mille Eesti on ühena 193 riigist alla kirjutanud. Fossiilkütuste põletamine panustab kliimamuutuste süvenemisesse, tekitab suurtes kogustes ohtlikke jäätmehoidlaid ja reostab keskkonda ning rikub rahvatervist nii meil kui mujal. Taunime põlevkivisektorisse 2019 riigieelarvest 143 miljoni eraldamist, ajal kui põlevkivi kaevandamise ja töötlemise tõttu on halvas seisundis kolm põhjaveekogumit: Kvaternaari Vasavere veekogum, Ordoviitsiumi Ida-Viru põlevkivibasseini põhjaveekogum ja sellega piirnev Ordoviitsiumi Ida-Viru põhjaveekogum. Naftasaaduste ja fenoolidega on reostunud Purtse jõgi ja selle lisajõed, reostunud on tuha- ja poolkoksiprügilate ning aheraineladestute ümbruse pinnas. Kaevandused, prügilad ja jäätmehoidlad hõlmavad märkimisväärse osa Ida-Virumaast ja muu hulgas rikuvad bioloogilist mitmekesisust. Tekkivate õhuheitmete kogus inimese kohta on Eestis Euroopa Liidu suuremaid (1) ja Eesti on põlevkivitööstuse tõttu Euroopa Liidu liikmesriikide seas ohtlike jäätmehoidlaid tekkitajana konkurentsivõimelisel kohal - 8 tonni inimese kohta aastas (2).

(1) Riigikontrolli audit: Riigi tegevus põlevkivi kaevandamis- ja töötlemisjäätmehoidlaid käitlemise korraldamisel. Kaire Kuldpere, (auditijuht, Riigikontroll), 27.05.2015.

(2) Riigikontroll: põlevkivijäätmehoidlaid tekke ega ladestamise kasvu ei tohiks võtta paratamatusena (2015)

(3) <http://www.envir.ee/et/polevkivi-arengukava-2016-2030-koostamiseks-vajalike-andmete-analuus>

Eesti 200 - Eesti 200 seda ei toeta, sest kuigi on tegu suurema põlevkivi väärdusega, mis toetab eesti majandust lühiajalises perspektiivis, ei ole see keskkonnasõbralik ning üldiselt on investeeringud fossiilkütuste tootmisesse ilma süsiniku sidumise ja salvestuse tehnoloogiateta (CCS) on täpselt vastupidine maailma, EL ja Eesti kasvuhooonegaaside vähendamise eesmärkidele. Lisaks on see investeering majanduslikult ülimalt riskantne, arvestades CO2 kvootide hindade tugevat tõususuurt: osade ennustuste järgi pakutakse juba lähiaastatel CO2 hinnaks 40€/tonn, samal ajal langevad alternatiivenergeetika lahenduste hinnad järsult. CCS tehnoloogiate rakendatavuse seisukohast on põlevkivi põletamine kütteõli kujul veel problemaatilisem lahendus kui selle keskne, elektrijaamas põletamine.

Elurikkuse Erakond - Ei toeta, sest see ei lahenda põlevkivi kaevandamisest tulenevaid keskkonnaprobleeme ega aita väljuda põlevkivi kasutamisest. Põlevkivi kasutamisega kaasnevad keskkonnamõjud on suured ja selle loodusvara jätkuval ekspluateerimisel pole praegusel ajal enam põhjendust. Samuti on investeerimine fossiilsete kütuste tootmise mahtude kasvu vastupidine maailmaturul toimuvaga. Juhul kui uus tehas/tehnoloogia lahendaks olemasolevate põlevkivi kaevandamise jäätmete taaskasutuse ning kompenseeriks/taastaks täismahus või vähemalt 90% ulatuses seni (ja ka edaspidi) põlevkivi kaevandamisega tehtud keskkonnakahjud (sh kõik kahjud, mis kaudselt tekitatud ka kliimamuutusele kaasa aitamise näol), mida keskkonnatasudega pole seni suudetud kompenseerida/taastada, sel juhul võib tulevikus uuesti teema algatada, aga seni kuni sellist tehnoloogiat ega põlevkivi kasutusviisi nn nullmõjude garantiid pole ette nähtud ei saa selle maavara kasutamist toetada

Kas ja mis ajaks peaks Eesti minema üle 100% taastuvenergia kasutamisele?

Mis ajaks võiks Eesti majandus saada süsinikneutraalseks ja millised peaksid olema selle teekonna ajalised vahe-eesmärgid?

Mida peaks selleni jõudmiseks praegusega võrreldes muutma?

Keskerakond - Eesti peab järgima energiamajanduse arengukava (ENMAK) aastani 2030, mis on pikim valdkonna arengukava. Selle järgimine tagab energiasõltumatus, tarbija jaoks optimaalse hinna ning Euroopa Liidu energia- ja kliimapoliitika eesmärkide täitmise. Keskerakonna valimisplatvormi teemakohane punkt:

Seame sihiks saavutada Eesti energiatarbimises (2030. aastaks) 50%-line taastuvenergia osakaal. Selleks tuleb suurendada taastuvenergia osakaalu nii elektri- kui soojuste tootmisel ja transpordikütuste tarbimisel ning tagada energiaturul kõikide tootjate, sh mikrotootjate võrdne kohtlemine.

(lisaks kommentaarina küsimus: Kas siin on peetud silmas igasugust energiatarbimist või ainult elektrienergia tarbimist?)

Reformierakond - Eesti jaoks on enne kogu taastuvenergiale üleminekut ikka esimene asi saastava põlevkivielektri tootmiselt üle minna taastuvatest allikatest toodetud elektrienergiale. See on siiani Eesti kõige suurem keskkonnakoorem. Õnneks on praeguseks isegi kõige suuremad keskkonnaküünikud aru saanud, et fossiilsetest allikatest toodetav elekter ei ole kohe-kohe enam konkurentsivõimeline.

Kõige rohkem kuulnud vastuargument on muidugi, et aga Eesti kliimas ei ole taastuvelekter 365 päeva aastas ja 24 tundi päevas tehtav. Sest tuul ei pruugi puhuda just siis, kui elektrit vaja ja päike öösel ei paista. Ja eks see tõsi on, et energiasalvestitest

oodatakse juba mõnda aega sellist arenguhüpet, mis muudaks taastuvate allikate kasutamise efektiivsemaks. Mida varem jõutakse sinna, et tekivad efektiivsed salvestusvõimsused ja varustuskindlust on võimalik tagada üksnes taastuvate ressurssidega, seda parem. Jälgides tehnoloogia arengut, tekib selline suuremahukas tasuv tehniline võimekus tõenäoliselt aga alles järgmise paari kümnendiga.

Põlevkivielektrist väljumise kõrval on kogu energiakasutusest rääkides päris suur tükk meie jaoks ka transpordisektor. Ühistranspordi viimine puhtale kütusele on asi, mis lähitulevikus järk-järgult ära teha tuleb.

Aga fossiilenergia asendamise kõrval taastuenergiaga on vaja Eestis ikka veel tähelepanu pöörata ka energiasäästule – nii tööstuses, kui hoonetes. Ses vallas on meil veel väga pikk tee käia.

SDE - Pikaajaline eesmärk on, et aastaks 2050 on Eesti energiatootmise süsinikuheide viidud nullini. Taastuenergeetika osakaalu elektri- ja soojusmajanduses tuleb tõsta kiiremini. Eesmärgiks on, et aastaks 2030 toodame taastuvatest allikatest sisetarbimise jagu elektrienergiat ja soojusmajanduses läheme 100% üle taastuenergiale. Kasutame CO2 kvoodimüügivahendid 100% energeetika ja kliimapoliitika tegevusteks, alandades sellega taastuenergiatasu tarbijatele.

Põlevkivitööstust tuleb suunata suurema lisandväärtuse ja väiksema keskkonnakahju suunas. Taastuenergia kasutamise ja energiatõhususe määrad tuleb seada kriteeriumiteks riigi- ja kohalike omavalitsuste asutuste hangetes. Transpordis tuleb eelistada taastuenergiat kasutavaid sõidukeid ja toetada nende teenindamiseks vajaliku infrastruktuuri rajamist, riigihangetel sõidukite soetamisel tuleb neid eelistada. Avaliku sektori ühistranspordisüsteemi ei osta peale 2030. aastat enam ühtki fossiilkütusel töötavat masinat, ja võimalusel lähme üle selleks valmis olevates omavalitsustes juba enne seda. Plaanime taastada ka ettevõtete toetuse elektriautode soetuseks tarbesõidukitena.

Tuuleparkide rajamisel on mõnes piirkonnas tekkinud probleem kaitseväge radaritega, sellele tuleb leida tehnilisi lahendusi, nt lisaradarite paigaldamine. Täna on võimalik ehitada puidust ka kõrghooneid, mis lukustab CO2 pikaajaliselt - seda võiks kaaluda ka avaliku sektori hoonete ehitamisel. Panustada tuleb ka hoonete energiasäästlikkusesse, avaliku sektori hooned ei tohiks 2030. enam olla madalama energiaklassiga. Tallinna puhul püüame leida võimalust 2030 aastaks rajada nii uusi trammiliine kui suurendada linnalähirongide kasutust, et suurendada ühistranspordi kasutatavust ja vähendada erasõidukitest tulenevat keskkonnamõju.

Isamaa - Lähtume laiapõhjaliselt kokku lepitud „Eesti kliimapoliitika põhialustest 2050“ ning „Energiamajanduse arengukavast aastani 2030“ ning neis püstitatud eesmärkidest. Aastaks 2050 on Eesti sihiks kasvuhoonegaaside heidet vähendada ligi 80 protsenti võrreldes 1990. aasta tasemega. Taastuenergiale ülemineku osas seame sihiks Energiamajanduse arengukavas väljatoodud eesmärgid.

EKRE - Üleminek alternatiivsete energiaallikate kasutamisele peab toimuma järkjärgult riiklikult kinnitatud pikaajalise programmi alusel, kaasates kõige kaasaegsemaid teadmisi ja praktikaid, samas arvestades meie olemasolevate ressursside efektiivse kasutamise ja elanikkonna ostujõuga. Vähetähtis pole ka energeetiline julgeolek, st sõltumatus välistest energiakandjatest.

Vabaerakond – ei vastanud

Erakond Eestimaa Rohelised - Meie moto on põlevkivist ja teistest fossiilkütustest loobumise osas “mida varem, seda parem.” Eesti peab võtma eesmärgi üle minna taastuvenergeetikale 2030. aastaks. See oleks peamine samm süsinikuneutraalsuse saavutamiseks, sest meie põhiline CO₂ heite allikas on põlevkivienergeetika. Täielik süsinikuneutraalsus tähendab loomulikult lisaks põlevkivile sõltuvuse vähendamist ka teistest fossiilkütustest (sh. fossiilsetest mootorikütustest). Samas eeldab süsinikuneutraalsus ka muutusi maakasutuses ning majanduses. Eelkõige tuleks raiemahud viia juurdekasvu piiridesse (kusjuures selle ettevalmistamise käigus ei tohi metsa asendada kiirekasvulise võsaga!), piirata turba kaevandamist, taastada kuivendatud soosid (ning sellega vähendada CO₂ emiteerivaid laguprotsesse) aga ka innoveerida suure süsinikujalajäljega majandussektoreid (nagu piima- ning lihatööstus). Meie hinnangul võiks olla suhteline süsinikuneutraalsus saavutatav 2040. aastaks.

Eesti 200 - Nii kiiresti kui võimalik. Kindlasti ei tohi meie ambitsioon olla vähem, kui EL visioon jõuda nullemissioonini 2050. aastaks. Kui suudaksime teha seda oluliselt varem, oleks meie võimalus saada valdkonna teerajajaks ja tehnoloogiate eksportijaks tänase 'musta lamba' rolli asemel. Selleks tuleb esmalt üle vaadata ja uuendada mitmed meie strateegilised visioonid (energeetika, põlevkivimajandus jpt), mis nii OECD kui siseriiklike analüüside kohaselt ei vasta pikemas perspektiivis isegi varasematele Pariisi kliimaleppe nõuetele, rääkimata nüüd selgunud vajadusest uute ambitsioonikamate eesmärkide seadmiseks. Loomulikult on võtmetähtsusega meie energeetika, vaja on luua puhta energeetika riiklik eriplaneering, leida ja eraldada sobivad kohad tuuleparkidele jt tulevikulahendustele ning investeerida fookuseeritult arendustegevusse BECCS valdkonnas. Kõigepealt aga on vaja lahendus sotsiaalmajanduslikele riskidele põlevkivivaldkonnas. Üks vaheetapp süsinikuneutraalseks tulevikuks võiks olla ellu viia Taastuvenergia Koja kava jõuda 100% taastuvenergianeni 2030. aastaks, sealjuures ilma maksumaksja kuludeta. Siin peab arvestama, et isegi mitmed taastuvenergia lahendused (puit, turvas, biogaas) ei ole nullemissiooniga, seega ei asenda need taastuvenergia liigid täielikult vajadust CCS lahenduste järele. Samas ka teisi valdkondi ei tohi jätta kõrvale: näiteks transpordi valdkonnas peame liikuma teistele kütuselahendustele, arendades näiteks elektriraudteid, peame metsanduse planeerimisel võtma arvesse metsade üliolulist rolli CO₂ sidujana jne.

Elurikkuse Erakond - 100% taastuenergiaks peaks Eesti kindlasti minema ja soovitatavalt hiljemalt aastaks 2030, nagu on eesmärgiks seadnud ka Eesti Taastuenergia Koda. Eesti majandus peaks saama süsinikneutraalseks vähemalt samaks ajaks kui seda on kavandanud mitmed Euroopa riigid, vähemalt aastaks 2050, aga pakume siinkohal, et peaksime joonduma oma naabrist, Rootsist ja püüdma saada süsinikneutraalseks juba aastaks 2045.

Esimene etapp selleks on viia kiiremas korras läbi põlevkivienergeetikast väljumine ehk nn PÕXIT. Sellega võiks lõpule jõuda juba aastaks 2025. Põlevkivienergeetikast väljumine eeldab toimivaid lahendusi: Ida-Virumaa regiooni tuleb leida uusi tööhõivet pakkuvaid majandusharusid. Selleks pakub laialt võimalusi piirkonna looduse taastamine ja kaitse. Võimalusi selleks loob ka hiljutine uue rahvuspargi asutamine piirkonnas, aga ka taastuvate energialiikide (tuuleenergia ja päikeseenergia pargid) arendamine piirkonnas. Kindlasti tuleb hoiduda põlevkivitööstuse laiendamisest: sulgeda juba aastaks 2025 vanad katlad ning mitte lubada uute õlitechaste rajamist. Sulgeda ka Auvere jaam juba aastaks 2025. Seejuures peab selleks ajaks olema taastuenergiaks baseeruv hajutatud energiapuudus vähemalt 80% ulatuses saavutatud. Loobuda plaanidest puidust elektri tootmiseks madala efektiivsusega jaamades, sh Auvere jaamas. Kasutada energia tootmiseks muuhulgas põllumajandusmaal, sh. kaitsealustel pool-looduslikel kooslustel kasvavat biomassi, mille eemaldamine on vajalik koosluste või maastiku hooldamiseks (nii nagu seda juba tehakse näiteks Lihulas).

Taastuenergeetikas tuleb oluliselt kasvatada päikese, biogaasi ja avamere tuuleenergia osakaalu (eelnevalt hästi valitud aladel, kus looduskahjud on võimalikult väikesed) ning vähendada puitmassi kasutamist. Energeetikas on üldse mõistlik kombineerida erinevaid alternatiive – tuuleenergia, päikeseenergia, biomass – viisil, mis tagab elurikkuse säilimise metsades, märgaladel ja meres. Selleks on oluline muuta senine monopolistlik ja kergesti haavatav suurtootmisel baseeruv elektri ja soojatootmine hajaenergeetikaks, soodustada energia kombineeritud tootmist nii kogukondades kui ka majapidamistes kohapeal ning vaid selles osas, mis linnade jaoks vajalik lahendada taastuenergia parkide ja suuremate koostootmisjaamadega. Seadusandlikult, toetuste ja maksupoliitika abil tuleb soodustada energiapuuduse kasvu läbi hajusama tootmisvõrgustiku ning salvestus ja ülekande tehnoloogiate arendamise, elektrikasutuse vähendamise läbi säästlikumate ja nutikamate seadmete kasutuselevõtu.

Süsiniku hoidu tuleb oluliselt enam väärtustada läbi puidu kohaliku väärtustamise ja metsade ning rabade kui süsiniku hoidlate säilitamise. Kuivendustöid tuleb veelgi piirata ja taastada looduslikku veerežiimi nii metsades kui ka soodes-rabades. Kogu loodusvaradel baseeruv majandustegevus peab saama aineriingi mõjude osas range kontrolli alla ja hakkama toimima tasakaalu-printsibiil nii, et vähemalt samas mahu kui loodusest võetakse antakse sinna tagasi.

Kehtestada õiglased ressursitasud ja keskkonnatasud, mis toimiksid iga arendustegevuse, sh suurte energeetika projektide puhul kompensatsioonimeetmetena ja muu hulgas oleksid ka vajaliku töötajaskonna ümberõppe kulude katteks.

Linnades peab hakkama toimima range pindalaline jaotus tehis- ja rohealade vahel. Rakendada tuleb igas arenduses ja ka igal maaüksusel vähemalt kestliku kolmandiku printsiipi, kus üks kolmandik alast säilitab ja toetab looduslikku aineriinget ning teisi ökosüsteemide baas- ja reguleerivaid teenuseid (sh elurikkuse säilimist), teine kolmandik ökosüsteemide kultuurilisi teenuseid ja üldist teenuste tasakaalu ning vaid ühe kolmandiku ulatuses ala pindalast võib lubada tulundus-eesmärgilist varustusteenust (praegused loodusvarade otsekasutusviisid, nagu puidu varumine, vee varumine, toidu varumine jne) ning abiootilist nn ruumikasutusteenust (asfalteerimine, täis ehitamine jne). Kogu majandusmudel tuleb ehitada ümber kiire kasvu põhiseest stabiilse ja varasid hoidva pikaajalise heaolu põhiseeks.